

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի
ասպիրանտների և հայցորդների
նստաշրջանի
նյութերի ժողովածու

1(1) 2018

Երևան - 2018

Հրատարկության է երաշխավորել Երևանի պետական
համալսարանի գիտական խորհուրդը

Գլխավոր խմբագիր՝
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ. Ս. Ղազինյան

Խմբագրակազմ՝

*իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Հ. Գաբրուզյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ս. Ա. Դիրանյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Գ. Բ. Դանիելյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Ս. Հայկյանց
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Գ. Վաղարշյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Դ. Ավետիսյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Վ. Ստեփանյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Կ. Ա. Գևորգյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Ս. Գ. Մեղրյան*

Հիմնադիր և հրատարակիչ՝
Երևանի պետական
համալսարան

Խմբագրության հասցեն՝
ՀՀ, 0025, Երևան,
Ալեք Մանուկյան 1,
ԵՊՀ իրավագիտության
ֆակուլտետ:
Հեռ.՝ 060-71-02-43

Էլ. կայք՝ publications.yasu.am
publishing.yasu.am

Խմբագրությունը կարող է
հրապարակել նյութեր՝
համամիտ չլինելով
հեղինակների
տեսակետներին:

e-mail: law@yasu.am

Տպագրական 24.25 մամուլ:

Տպաքանակը՝ 100
Հանձնված է շարվածքի՝
15.01.2018
Հանձնված է տպագրության՝
20.04.2018

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Varser Karapetyan

CURRENT TENDENCIES OF ECONOMIC, SOCIAL AND CULTURAL RIGHTS 6

Կարեն Ամիրյան

ՕՐԵՆՍԴԻՐ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՊԱՏԱՄԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ 16

Հարությունյան Հայկ

ՀՀ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՁԵՎԻ ԷՎՈԼՅՈՒՑԻԱՆ ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐԻ ԼՈՒՅՄԻ ՆԵՐՔՈ . 28

Ռոզա Աբաջյան

ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՈՒ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՁԵՎԵՐԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԸ ՆՈՐ ԴԱՐԱՇՐՁԱՆՈՒՄ ԵՎ ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ-ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՄԻՏՔԸ 42

Կարեն Հակոբյան

ԼՍՎԱԾ ԼԻՆԵԼՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔԸ՝ ՈՐՊԵՍ ՊԱՏՇԱՃ ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԲԱՂԱԴՐԱՏԱՐԸ 54

Սոսն Բարսեղյան

ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԻՐԱՑՄԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ 71

Արմինե Դանիելյան

ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ ԵԶՐՈՒԹԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴԻ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ 84

Լիլիթ Մելիքսեթյան

ՀԱՆՐԱՔՎԵԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ՕՐԵՆՍԴՐԱԿԱՆ ԱՄՐԱԳՐՈՒՄՆ ՈՒ ԿԱՅԱՅՈՒՄԸ 1991-1995 ԹԹ..... 96

Տարևիկ Նահապետյան

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՊԱՀԱՆՁՆԵՐԻ ԿԱՏԱՐՄԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԻ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ ՈՒ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ 112

Գևորգ Պողոսյան

ՈՉ ԱՌԵՎՏՐԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ
ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՈՒՄ ՍՏԱՅՎՈՂ ԳՈՒՄԱՐԻ
ԲԱՇԽՄԱՆ ԱՐԳԵԼՔԻ ՈՐՈՇ ԱՍՊԵԿՏՆԵՐ 130

Մովսես Խաչատրյան

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՏՈՒՑՄԱՆ ՄԵՐԺՈՒՄԸ ՕՐԵՆՔՈՎ
ՍԱՀՄԱՆՎԱԾ ՀԻՄՔԵՐՈՎ..... 147

Արամ Ղափամանյան

ՍՊԱՌՈՂԱԿԱՆ ԼԻԶԻՆԳԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՀՀ-ՈՒՄ 162

Շուշանիկ Ղուկասյան

ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԹԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԵՏԵՎԱՆՔՈՎ
ՊԱՏՃԱՌՎԱԾ ՎՆԱՍԻ ՀԱՄԱՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ԿՐՈՂ ԱՆՁԻՆՔ 177

Անի Մուրաֆյան

ԿԵՂԾ ԵՎ ՇԻՆԾՈՒ ԳՈՐԾԱՐՔՆԵՐԻ ԱՆՎԱՎԵՐՈՒԹՅԱՆ
ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՊԱՀԱՆՋ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼՈՒ
ԿՈՂՄԵՐԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՍԱՀՄԱՆԱՓՈՎՄԱՆ
ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԸ..... 193

Ռուբինա Պետրոսյան

ԱՌԱՆՑ ԾՆՈՂԱԿԱՆ ԽՆԱՄՔԻ ՄՆԱՅԱԾ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ
ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՈՉ ԳՈՒՅՔԱՅԻՆ ԵՎ ԳՈՒՅՔԱՅԻՆ
ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ 208

Տաթևիկ Գևորգյան

ՊԱՏԻԺ ՆՇԱՆԱԿԵԼՈՒ ՄԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒ-
ԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԴԵՊՔՈՒՄ 233

Նունե Հայրապետյան

ՊՐՈԲԱՑԻՈՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅԱՆ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ԵՎ
ԿԱՅԱՑՄԱՆ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՓՈՐՁԸ ԵՎ ՀՀ-ՈՒՄ. ԴՐԱ
ՆԵՐԴՐՄԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ 247

Լիանա Եղիզարյան

ՊԱՏԻԺԸ ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆՈՐԵՆ ՉԿԻՐԱՌԵԼՈՒ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ
ՀԱՄԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆԸ, ԷՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՏԵՂԸ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ
ՕՐԵՆՍԳՐՔՈՒՄ 261

Սրբուհի Գայան

ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁԱՆՑ ՔՐԵԱԿԱՆ
ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ՆԵՐԴՐՄԱՆ
ՆՊԱՏԱԿԱՀԱՐՄԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀՀ-ՈՒՄ 275

Լիլիթ Պետրոսյան

ԳՈՐԾԻ ՓԱՏՍԱԿԱՆ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐՆ Ի ՊԱՇՏՈՆԵ
ՊԱՐԶԵԼՈՒ ("EX OFFICIO") ՍԿԶԲՈՒՆՔԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ
ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ..... 287

Անի Միքայելյան

ՄԻՍՅԱՆՑ ՀԵՏ ԿԱՊԿԱԾ ԳՈՐԾԵՐԻ ԸՆԴԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՈՐՊԵՍ ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԸՆԴԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ԻՆՔՆՈՒՐՈՒՅՆ
ՏԵՍԱԿ 299

Անի Դանիելյան

ՄԻՆԶԴԱՏԱԿԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ՆԱԽՆԱԿԱՆ
ԴԱՏԱԿԱՆ ՎԵՐԱՀՄԿՈՂՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ՈՐՊԵՍ
ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԵՐԱՇԽԻՔ 321

Առնոլդ Վարդանյան

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲՆՈՒՅԹԻ ՀԱՐԿԱԴՐԱՆՔԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ
ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԻՆ ԱՆՄԵՂՍՈՒՆԱԿ ԱՆՁԱՆՑ
ՍԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱ-
ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 336

Էմմա Ավագյան

ԽՈՇՏԱՆԳՄԱՆ ՔՐԵԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ..... 352

Նազելի Թովմասյան

ՆԵՐԴՐՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ
ԻՐԱՎՈՒՆՔՈՒՄ 368

Ռոմելա Մանուկյան

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՈՒՄ ԳՏՆՎՈՂ ՕՏԱՐԵՐԿՐՅԱ ՌԱԶՄԱԿԱՆ
ԲԱԶԱՆԵՐԻ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԻ ԵՎ ՊԵՏԱԿԱՆ ԻՆՔՆԻՇԽԱՆՈՒ-
ԹՅԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ..... 380

**ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՊԱՀԱՆՁՆԵՐԻ ԿԱՏԱՐՄԱՆ
ՎԱՐՇԱԿՅՈՒՄԻ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ
ՈՒ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ**

Վարչական ակտերի կատարման հարցը իրավագիտությունում սակավ ուսումնասիրվածներից է, մինչդեռ՝ վարչական ակտի պատշաճ կատարումը, լինելով վարչարարության առանցքային գործոն, դեռևս ուղեկցվում է տարաբնույթ, իրենց միասնական պատասխանը չունեցող մոտեցումներով: Միննույն ժամանակ վարչական ակտի կատարումը հանդես է գալիս որպես պետության և ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձի միջև հանրային իրավունքի ոլորտում ծագած «բախման» լուծման իրավական ձև, ինչն առավել է ընդգծում վարչական ակտերի կատարման հարցի ուսումնասիրման արդիականությունն ու գործնական նշանակությունը:

Վարչական մարմինների կողմից իրենց իրավասության շրջանակներում ընդունված վարչական ակտերը դրանց հասցեատերերի կողմից, բնականաբար, ենթակա են պարտադիր կատարման, իսկ այն դեպքերում, երբ հասցեատերը չի կատարում իրավաբանական ուժ ստացած վարչական ակտը, օրենսդրությամբ սահմանված կանոնակարգումները հնարավորություն են տալիս վարչական մարմնին միակողմանի և առանց դատարանի միջամտության հասնել վարչական ակտի կատարմանը, ինչն էլ «վարչական ակտի հարկադիր կատարման» էությունն է²: Այս համատեքստում վարչական մարմիններն իրականացնում են վարչական ակտով ամրագրված այն պահանջների կատարումը, որոնց դեպքում դատարանին դիմելու իրավական անհրաժեշտություն չկա: Այսպիսով՝ վարչական ակտի կատարման վարույթի հիմքում ընկած է հենց վարչական ակտը, որն իր իրավաստեղծ բնույթի ուժով հանրային-իրավական պա-

¹ ԵՊՀ սահմանադրական իրավունքի ամբիոնի ասպիրանտ, գիտական դեկանվար ի.գ.դ., պրոֆ. Գ. Բ. Դանիելյան:

² См. u Ежегодник публичного права – 2016, Административный акт. «При- нудительное исполнение административного акта» **А. Аракелян**. Москва. Инфотропик Медиа, 2016, էջ 249:

հանջների և պարտավորությունների իրականացման կապակցությամբ անձ-պետություն հարաբերություններում կատարում է այնպիսի դեր, ինչպես դատական ակտը քաղաքացիական հարաբերություններում¹:

Ներպետական օրենսդրությունը, հիմնականում, հարելով վարչական իրավունքի գերմանական մոդելին, վարչական ակտի կատարումը դիտարկում է որպես անձանց հանրային-իրավական պարտավորությունների հարկադիր իրականացում, ինչը տեղի է ունենում ինքնուրույն և առանձին վարչական վարույթի շրջանակներում:

Քանի դեռ անձը չի վիճարկում վարչական ակտը, ելակետ է ընդունվում այն դատողությունը, ըստ որի՝ գույքի բռնագանձում կատարվում է անձի համաձայնությամբ: Այսինքն, եթե անձը չի վիճարկում ակտը, բայց և չի վճարում նշանակված տուգանքը, ապա տրամաբանությունն այն է, որ վերջինս չունի համապատասխան դրամական միջոցներ և բռնագանձումը կարող է իրականացվել հարկադիր կատարման ընթացակարգերով (գույքի աճուրդ և այլն)²: Ինչպես վարչական ակտի ընդունումը, այնպես էլ դրա հարկադիր կատարումը տեղի է ունենում օրենքով սահմանված վարույթի շրջանակներում, վարույթ, որի համար օրենքը նախատեսել է բազմաթիվ ձևական և նյութաիրավական պահանջներ, իսկ համապատասխան անձը կարող է դատական կարգով պարզել, թե արդյոք այդ պահանջները կատարվել են, թե՛ ոչ³:

Վարչական ակտերի հարկադիր կատարման վարույթի հետ կապված հարաբերությունները կանոնակարգվում են «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի (այսուհետ՝ Օրենք) «Վարչական ակտի հարկադիր կատարման վարույթը» վերտառությամբ 5-րդ բաժնի դրույթներով, որի ուսումնասի-

¹ Տե՛ս **Васильева А. Ф.**, «Административные процедуры исполнения индивидуальных правовых актов государственного управления». Актуальные вопросы публичного права. Выпуск журнала: № 4. Издательство: Кизилов Вячеслав Владимирович. Омск, 2015, էջ 5:

² Տե՛ս **Գ. Դանիելյան**: Վարչական իրավունք և դատավարություն: Ուսումնական ձեռնարկ. Տիգրան Մեծ հրատ., Երևան, 2011թ., էջ 113-114:

³ Տե՛ս Հայաստանի Հանրապետության ընդհանուր վարչական իրավունք/խմբ.՝ **Հ. Թովմասյան, Օ. Լուխթերիանդ, Գ. Մուրադյան, Վ. Պողոսյան, Վ. Ռայմերս, Ռ. Ռուբել**, Բավիդ, Երևան, 2011 թ., էջ 329:

րությունը թույլ է տալիս նկատել, որ օրենսդիրը, կանոնակարգելով վարչական ակտերի հարկադիր կատարման վարույթը, այն ներկայացրել է երկու խմբով՝ որևէ գործողություն կատարելուն կամ որևէ գործողության կատարումից ձեռնպահ մնալուն ուղղված վարչական ակտերի հարկադիր կատարում (12-րդ գլուխ) և հանրային իրավական դրամական պահանջների կատարում (13-րդ գլուխ):

Հանրային իրավական դրամական պահանջները կազմում են կատարման ենթակա վարչական ակտերի գերակշիռ մասը: Այդ խմբի վարչական ակտերը շոշափում են հասարակության լայն հատվածի իրավունքներն ու պարտականությունները (դիտարկվելով սեփականության օգտագործման նկատմամբ վերահսկողության եղանակ)¹, ինչով իսկ պայմանավորվում է դրանց նկատմամբ հասարակության մեծ հետաքրքրությունը, և նշված ոլորտում գործող օրենսդրության առկա խնդիրներն ու պրակտիկայի վիճահարույց հարցերը վեր հանելու անհրաժեշտությունը:

Հաշվի առնելով նշվածը՝ սույն աշխատանքում անդրադարձ է արվել հանրային իրավական դրամական պահանջների հարկադիր կատարման վարույթը՝ որպես վարչական վարույթի առանձին տեսակի:

Հանրային իրավական դրամական պահանջները (այսուհետ՝ դրամական պահանջներ), օրենքով սահմանված կարգով, վարչական ակտերի հիման վրա Հայաստանի Հանրապետության պետական կամ համայնքային բյուջե պարտադիր կարգով դրամական գումարներ վճարելու պահանջներն են (Օրենքի 87-րդ հոդված): Դրամական պահանջները ենթակա են կատարման անբողոքարկելի վարչական ակտերի հիման վրա՝ «Դատական ակտերի հարկադիր

¹ ՀՀ Սահմանադրական դատարանը 26.05.2015 թ. թիվ ՄԴՈ 1210 որոշմամբ, անդրադառնալով անբողոքարկելի վարչական ակտերի հիման վրա բռնագանձման արտադատական կարգին, հղում է արել «սեփականությունից զրկում» և «սեփականության օգտագործման նկատմամբ վերահսկողություն» հասկացությունների և վարչական մարմնի որոշմամբ անձի գույքի բռնագանձման վերաբերյալ ՄԻԵԴ-ի արտահայտված դիրքորոշմանը, որի համաձայն վարչական մարմնի կողմից բռնագանձման իրականացումը սեփականության օգտագործման նկատմամբ վերահսկողություն է և հանդիսանում է հարկերի և տուգանքի վճարման ապահովման միջոց (Microintelect OOD v. Bulgaria, 34129/03):

կատարման մասին» ՀՀ օրենքով (այսուհետ՝ նաև «ԴԱՀԿ մասին» ՀՀ օրենք) սահմանված կարգով (Օրենքի 88-րդ հոդված, մաս 1-ին)¹:

Դրամական պահանջների կատարման վրա ամբողջությամբ տարածվում է «ԴԱՀԿ մասին» ՀՀ օրենքը², որը «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 13-րդ գլխի համահունչ, սահմանում է հանրային իրավական դրամական պահանջների կատարման պայմանները և կարգը՝ այնքանով, որքանով դրա նորմերն իրենց էությամբ (*mutatis mutandis*) կիրառելի են անբողոքարկելի վարչական ակտերի կատարման նկատմամբ:

Այսպես, «ԴԱՀԿ մասին» ՀՀ օրենքի 2-րդ հոդվածի 7-րդ կետի և 4-րդ հոդվածի համաձայն՝ *հարկադիր կատարման ենթակա են անբողոքարկելի վարչական ակտերը*, իսկ Օրենքի 88-րդ հոդվածի 4-րդ մասի³ պահանջների պահպանմամբ ներկայացված դիմումը հիմք է

¹ Հարկ է նշել, որ օրենսդիրը Օրենքի 88-րդ հոդվածի 1.1-րդ մասով նախատեսել է ընդհանուր նորմից բացառություններ, որոնց պարագայում հանրային իրավական դրամական պահանջները ենթակա են հարկադիր կատարման՝ ՀՀ վարչական դատավարության կարգով՝ օրինական ուժի մեջ մտած վճռով տրված կատարողական թերթի հիման վրա, մասնավորապես, եթե անբողոքարկելի վարչական ակտերի հիման վրա ֆիզիկական անձից գանձման ենթակա դրամական պահանջը գերազանցում է երկու հարյուր հազար դրամը կամ ֆիզիկական անձից գանձման ենթակա դրամական պահանջի հարկադիր կատարումը հնարավոր չէ առանց նրան սեփականության (այդ թվում՝ ընդհանուր սեփականության) իրավունքով պատկանող միակ բնակարանի բռնագանձման կամ իրավաբանական անձից կամ անհատ ձեռնարկատիրոջից գանձման ենթակա դրամական պահանջը գերազանցում է իրավաբանական անձի կամ անհատ ձեռնարկատիրոջ գույքի արժեքը:

Օրենսդիրը ելել է այն կանխավարկածից, որ հանրային իրավական դրամական պահանջների կատարումը կարող է հանգեցնել անձի համար ծանր հետևանքների, ինչի արդյունքում անհրաժեշտություն է առաջանում ապահովել անձի իրավունքների պաշտպանության առավելագույն երաշխիքներ, իսկ այդպիսիք կարող են ապահովվել հատկապես դատական կարգով իրականացվող ընթացակարգում:

² Տե՛ս Հայաստանի Հանրապետության վարչական իրավունք: Ուսումնական ձեռնարկ/ ընդհ. խմբ. **Գ. Դանիելյան**, ԵՊՀ հրատ., 2012 թ., էջ 441:

³ Դրամական պահանջները հարկադիր կատարման ներկայացնելիս վարչական մարմինը ներկայացնում է դրամական պահանջները հավաստող

հարկադիր կատարման միջոցների կիրառման համար:

Անդրադառնալով հանրային իրավական դրամական պահանջների հարկադիր կատարման վարույթի շրջանակներում ծագող իրավական հարցերի մեկնաբանությանը՝ ՀՀ վճարեկ դատարանը 25.05.2016 թ. թիվ ՎԴ/3540/05/14 որոշմամբ, արձանագրել է, որ *վարչական մարմնի կողմից օրենքի պահանջների պահպանմամբ դիմում հարկադիր կատարողին ներկայացնելու դեպքում վերջինս հարուցում է հանրային իրավական դրամական պահանջի կատարմանն ուղղված վարչական վարույթ*:

Վերոնշյալ վերլուծությունը, համադրելով Օրենքի 2-րդ հոդվածի 3-րդ մասով սահմանված իրավանորմի հետ, որի համաձայն՝ օրենքներով կարող են սահմանվել առանձին տեսակի վարչական վարույթների առանձնահատկություններ, կարող ենք հանգել այն եզրակացությանը, որ դրամական պահանջների կատարման վարույթն իրենից ներկայացնում է վարչական վարույթի առանձին տեսակ, որի առանձնահատկությունները օրենսդիրը սահմանել է «ԴԱՀԿ մասին» ՀՀ օրենքով այնքանով, որքանով դրա նորմերն իրենց էությանը կիրառելի կլինեն անբողոքարկելի վարչական ակտի կատարման նկատմամբ:

Օրենսդրության և իրավակիրառ պրակտիկայի համալիր վեր-

համապատասխան վարչական ակտ, այդ ակտի մասին սույն օրենքով սահմանված կարգով իրազեկելը, կամ այլ օրենքներով սահմանված կարգով հասցեատիրոջը հանձնելը, կամ այլ կերպ պատշաճ ծանուցելը, ինչպես նաև ուժի մեջ մտնելը և անբողոքարկելի դառնալը հավաստող ապացույցները և կատարման վերաբերյալ գրություն, որում նշվում են դրամական պահանջը հարկադիր կատարման ներկայացրած վարչական մարմնի անվանումը, դրամական պահանջը հարկադիր կատարման ներկայացնելու տարին, ամիսը և ամսաթիվը, վարչական ակտի համարը, որի հիման վրա դրամական պահանջը ներկայացվել է կատարման, և գանձման ենթակա գումարի չափը, վարչական ակտն ընդունելու տարին, ամիսը և ամսաթիվը, վարչական ակտն անբողոքարկելի դառնալու տարին, ամիսը և ամսաթիվը, պարտավոր անձի անունը, հայրանունը, ազգանունը, իրավաբանական անձի անվանումը, նրանց բնակության (գտնվելու վայրի) հասցեները, անձի անձնագրային տվյալները կամ հանրային ծառայությունների համարանիշը, իրավաբանական անձի՝ հարկ վճարողի հաշվառման համարը և պետական գրանցման կամ պետական հաշվառման համարը, վարչական մարմնի գանձապետական հաշվեհամարը:

լուծությունը ցույց է տալիս, որ հաճախ վարչական վարույթի առանձին տեսակների, ինչպես նաև դրանց առանձնահատկությունների ամրագրումն իրականացվում է ոչ պատշաճ հատակությամբ և հիմքերով, ինչի արդյունքում առանձնահատկություններ սահմանող իրավական նորմերն ընկալվում են իբրև վարչական վարույթի ընդհանուր կանոններ սահմանող օրենսդրությանը հակասող դրույթներ՝ դրանից բխող բացասական հետևանքներով հանդերձ¹: Հանդես գալով որպես վարչական վարույթի առանձին տեսակ՝ դրամական պահանջների հարկադիր կատարման վարույթն առանձնանում է մի շարք առանձնահատկություններով, որոնք կանոնակարգող օրենսդրական նորմերը, մեր համոզմամբ, կատարելագործման կարիք ունեն:

Այսպես, Օրենքի 30-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում է, որ վարչական վարույթ հարուցելու հիմքերը երկուսն են՝ անձի դիմումը, բողոքը և վարչական մարմնի նախաձեռնությունը:

Վերոնշյալ նորմի բովանդակության և վերևում արդեն կատարված վերլուծության համադրումը թույլ է տալիս եզրակացնել, որ դրամական պահանջների հարկադիր կատարման վարչական վարույթի հարուցման համար հիմք է ծառայում վարչական մարմնի դիմումը, իսկ հարուցված վարչական վարույթի համար անկյունաքարային նշանակություն է ձեռք բերում դրամական պահանջ պարունակող *անբողոքարկելի* վարչական ակտը²:

Սկստենք, որ Օրենքի 71-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ վարչական ակտը դառնում է *անբողոքարկելի*, երբ բաց է թողնվում նույն հոդվածի 1-ին մասով սահմանված բողոքարկման ժամկետներ:

¹ Տե՛ս **Գ. Դանիելյան**, «Վարչական վարույթի առանձին տեսակների անհրաժեշտությունը պայմանավորող չափանիշները», ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսական կազմի գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, ԵՊՀ հրատ., Երևան, 2017 թ., էջ 79:

² ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 29.1. գլխով կանոնակարգվող անբողոքարկելի վարչական ակտերի հիման վրա հանրային իրավական դրամական պահանջներով գումարի բռնագանձման վերաբերյալ գործերի վարույթի շրջանակներում ևս վարչական ակտն ընդունած վարչական մարմնի հայցադիմումի հիմքում նախատեսվում է *անբողոքարկելի* վարչական ակտի պարտադիր առկայությունը:

րը¹: ՀՀ վճռաբեկ դատարանը 22.07.2017 թ. թիվ ՎԴ/7837/05/13 որոշմամբ բացահայտել է «անբողոքարկելի վարչական ակտ» հասկացությունը, նույնացնելով այն «բողոքարկման ոչ ենթակա վարչական ակտ» հասկացության հետ: ՀՀ վճռաբեկ դատարանը նշել է, որ «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքում «բողոքարկման ոչ ենթակա ակտեր» ձևակերպումը վերաբերում է այն վարչական ակտերին, որոնք օրենքով սահմանված ժամկետում չեն բողոքարկվել ինչպես վարչական, այնպես էլ դատական կարգով, այսինքն՝ նշված հասկացությունը չի ընդգրկում այն դեպքերը, երբ տվյալ վարչական ակտի իրավաչափությունը վիճարկվել է դատական կարգով, և առկա է դրա իրավաչափությունը գնահատող վերջնական դատական ակտ:

Օրենքի 88-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն, դրամական պահանջները ներկայացվում են հարկադիր կատարման սույն օրենքին համապատասխան՝ վարչական ակտն անբողոքարկելի դառնալուց, իսկ վարչական ակտի կատարումը հետաձգելու կամ տարաժամկետելու դեպքում՝ հետաձգելու կամ տարաժամկետելու ժամկետի ավարտից հետո՝ եռամսյա ժամկետում: Մինևույն ժամանակ «ԴԱՀԿ մասին» ՀՀ օրենքի 42-րդ հոդվածի 1-ին մասի 12-րդ կետի համաձայն, հարկադիր կատարողը կատարողական վարույթը կարճում է, եթե անբողոքարկելի վարչական ակտի կատարման ժամանակ պարզվել է, որ բացակայում է «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 71-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված վարչական ակտը անբողոքարկելի դառնալու հիմքը:

Մինչդեռ, վերոնշյալ իրավական նորմերի գործող խմբագրության պարագայում *հարց է ծագում՝ իսկ ինչպե՞ս պետք է կատարվեն այն դրամական պահանջները, որոնց հիմքում ընկած վարչական ակտերը թեև բողոքարկվել են (վարչական կամ դատական կարգով), բայց վերանայման արդյունքում չեն վերացվել* և արդյոք դրանք կարելի է որակել որպես «անբողոքարկելի»՝ շեղվելով իրավական ակ-

¹ Վարչական բողոքը կարող է բերվել վարչական ակտն ուժի մեջ մտնելու օրվանից 2 ամսվա ընթացքում, իսկ գրավոր վարչական ակտում դրա բողոքարկման ժամկետը նշված չլինելու դեպքում՝ վարչական ակտի ուժի մեջ մտնելու օրվանից մեկ տարվա ընթացքում:

տերը տառացի մեկնաբանելու սկզբունքից: Այնուամենայնիվ, այս կատեգորիայի վարչական ակտերն «անբողոքարկելի» համարելիս առավել խնդրահարույց կդառնա Օրենքով սահմանված բացառությունների կազմում ընդգրկված դրամական պահանջների հարկադիր կատարման վերաբերյալ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 216.1-րդ հոդվածի 3-րդ մասով սահմանված դրույթը, որի ուժով՝ բռնագանձման վերաբերյալ գործերով հայցադիմումը վարույթ ընդունելու մասին վարչական դատարանի որոշմամբ վերանում է տվյալ վարչական ակտի անբողոքարկելի լինելը¹: Արդյունքում գործող օրենսդրությանը նման մեկնաբանությունն տալու դեպքում տեսականորեն հնարավոր կդառնա վերանայման առարկա դարձնել մեկ անգամ արդեն իսկ դատական կարգով վերանայված և դրա իրավաչափությունը գնահատված վարչական ակտը՝ խաթարելով իրավական որոշակիության սկզբունքը², իսկ հակառակ մեկնաբանության արդյունքում վերանայված ու չվերացված վարչական ակտերով դրամական պահանջները հարկադիր կատարման ներկա-

¹ Թեև ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 216.1-րդ հոդվածի 3-րդ մասով ամրագրված դրույթը ևս, մեր կարծիքով, խիստ քննադատության է արժանի վարչական ակտերի իրավաչափության կանխավարկածի և տնօրինականության սկզբունքների տեսանկյունից, սույն աշխատանքում այս նորմի վերլուծությանը նշված տեսանկյունից անդրադարձ չի կատարվում՝ հաշվի առնելով, որ աշխատանքն առավելապես քննարկման առարկա է դարձնում հանրային իրավական դրամական պահանջների հարկադիր կատարմանը վարչական մարմինների դիմումի հիմքով հարուցվող վարչական վարույթը:

² Բրումարեսկուն ընդդեմ Ռումինիայի գործով ՄԻԵԴ-ը նշել է, որ արդար դատաքննության իրավունքի բաղկացուցիչ մասն է կազմում իրավական որոշակիության սկզբունքը: Իրավական որոշակիության սկզբունքը ենթադրում է *res judicata* սկզբունքի, այն է՝ դատական ակտերի վերջնական լինելու սկզբունքի պահպանում: Այդ սկզբունքը պահանջում է, որպեսզի կողմերից ոչ մեկը չունենա իրավունք պահանջելու վերջնական և պարտադիր դատական ակտի վերանայում՝ ուղղակի գործի կրկնակի քննության և գործով նոր ակտի կայացման նպատակով: Այսինքն, հարցի առնչությամբ երկու կարծիքի առկայության հնարավորությունը չպետք է հիմք հանդիսանա կրկնակի քննության համար: Նահանջն այդ սկզբունքից արդարացված է միայն այն դեպքում, երբ դա անհրաժեշտ է եական և անհերքելի բնույթ ունեցող հանգամանքներում:

յացնելիս առաջ կգա «ԴԱՀԿ մասին» ՀՀ օրենքի 42-րդ հոդվածի 1-ին մասի 12-րդ կետով սահմանված կատարողական վարույթը կարճելու հիմքը (կբացակայի վարչական ակտը անբողոքարկելի դառնալու հիմքը):

Կարծում ենք, որ բարձրացված խնդիրը հնարավոր է լուծել օրենսդրական համապատասխան փոփոխություններ կատարելու միջոցով: Մասնավորապես, Օրենքի 88-րդ հոդվածի 1-ին մասը լրացնել՝ ավելացնելով, որ դրամական պահանջները ենթակա են կատարման ինչպես անբողոքարկելի, այնպես էլ օրենքով սահմանված կարգով վերանայված ու չվերացված վարչական ակտերի հիման վրա: Միևնույն ժամանակ անհրաժեշտ է նույն հոդվածի 3-րդ մասում ավելացնել, որ դրամական պահանջները ներկայացվում են հարկադիր կատարման օրենքով սահմանված կարգով վերանայված ու չվերացված վարչական ակտի իրավաչափության գնահատման վերաբերյալ համապատասխան ակտն ուժի մեջ մտնելու պահից եռամսյա ժամկետում: Հաշվի առնելով նշվածը՝ անհրաժեշտություն կառաջանա լրացումներ կատարել նաև ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 216.1-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասերում՝ սահմանելով, որ Օրենքի 88-րդ հոդվածի 1.1.-ին մասով նախատեսված հիմքերով՝ այդ ակտն ընդունած վարչական մարմնի հայցադիմումի հիման վրա հանրային իրավական դրամական պահանջներով գումարի բռնագանձման վերաբերյալ գործերը հարուցվում են ոչ միայն անբողոքարկելի, այլ նաև օրենքով սահմանված կարգով վերանայված ու չվերացված վարչական ակտերի հիման վրա՝ միաժամանակ սահմանելով, որ տվյալ դեպքում բռնագանձման վերաբերյալ գործերով հայցադիմումը վարչական դատարան կարող է ներկայացվել վարչական ակտի իրավաչափության գնահատման վերաբերյալ համապատասխան ակտի ուժի մեջ մտնելու պահից եռամսյա ժամկետում:

Ինչպես արդեն նշվել է, Օրենքի 88-րդ հոդվածի 3-րդ մասը սահմանում է, որ դրամական պահանջները ներկայացվում են հարկադիր կատարման վարչական ակտն անբողոքարկելի դառնալուց հետո եռամսյա ժամկետում: Միևնույն ժամանակ Օրենքի 60-րդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանվում է, որ գրավոր վարչական ակտն ուժի մեջ է մտնում այդ ակտի ընդունման մասին՝ օրենքով սահմանված կարգով իրագեկելուն հաջորդող օրվանից, եթե օրենքով կամ այդ ակտով այլ բան նախատեսված չէ:

Վերոնշյալ նորմերի համադրված վերլուծությունը հանգում է հետևյալին՝ թեև գրավոր վարչական ակտն ուժի մեջ է մտնում դրա հասցեատիրոջը օրենքով սահմանված կարգով իրազեկելուն հաջորդող օրվանից (եթե օրենքով կամ այդ ակտով այլ բան նախատեսված չէ), այնուամենայնիվ, դրամական պահանջը ենթակա է հարկադիր կատարման միայն այդ ակտն անբողոքարկելի դառնալուց հետո՝ հնարավորություն ընձեռելով անձին իրացնելու վարչական ակտը բողոքարկելու իր իրավունքը: Մինչդեռ՝ Օրենքը, սահմանելով դրամական պահանջը հարկադիր կատարման ներկայացնելու առավելագույն ժամկետը (անբողոքարկելի դառնալուց հետո երեք ամիս), վարչական մարմնի համար չի սահմանում որևէ ժամկետային սահմանափակում անբողոքարկելի դարձած վարչական ակտը «չափից դուրս շուտ» հարկադիր կատարման ներկայացնելը կանխելու համար: Արդյունքում Օրենքը հնարավորություն է տալիս վարչական մարմնին դրամական պահանջը ներկայացնել հարկադիր կատարման Օրենքով սահմանված բողոքարկման ժամկետը լրանալուն հաջորդող օրը: Այս իրավակարգավորումն անտեսում է պրակտիկայում հանդիպող հետևյալ դեպքերը, երբ անձը փոստային ծառայության միջոցով վարչական ակտը բողոքարկել է սահմանված ժամկետի ավարտի վերջին օրը, որի վերաբերյալ տեղեկատվությունը վարչական մարմինը վարչական ակտն անբողոքարկելի դառնալու առաջին իսկ օրը տեսականորեն չէր կարող տիրապետել, կամ անձը, չիրացնելով ակտը բողոքարկելու իր իրավունքը, դրամական պահանջը կատարել է կամավոր այն անբողոքարկելի դառնալուն հաջորդող մի քանի օրերի ընթացքում, որի վերաբերյալ տեղեկատվությունը վարչական մարմինը կարող է ձեռք բերել բանկային մի քանի օրերի ընթացքում: Արդյունքում վարչական մարմնի «չափից դուրս» շտապողականությունը դրամական պահանջը կատարելու տեսանկյունից կարող է հանգեցնել թե՛ վարչական ակտն ընդունած վարչական մարմնի, թե՛ դրամական պահանջը կատարող վարչական մարմնի (ՀՀ ԱՆ ԴԱՀԿ ծառայություն) վարչական ներուժի անարդյունավետ օգտագործման (անհարկի փաստաթղթաշրջանառություն և անձնակազմի ծանրաբեռնվածության ավելացում): Մինևնայն ժամանակ, անձին վարչական ակտն անբողոքարկելի դառնալուց հետո այն կամավոր կատարելու որոշակի ժամկետ չտրամադրելու արդյունքում վերջինս կարող է լրացուցիչ ծանրաբեռնվել կատարողական ծախ-

սերով, եթե անբողոքարկելի վարչական ակտի կատարման ժամանակ պարզվի, որ անձը կատարել է իր պարտավորությունը անբողոքարկելի վարչական ակտը հարկադիր կատարման ուղարկելուց թեկուզ և մեկ օր հետո¹:

Վարչական մարմնի ռեսուրսները խնայողաբար օգտագործելու (վարչարարության տնտեսավարության) սկզբունքից ելնելով, և դրամական պահանջները հարկադիր կարգով կատարող վարչական մարմնի (ՀՀ ԱՆ ԴԱՀԿ ծառայության) «բեռնաթափման» խնդիրը լուծելու նպատակով, նպատակահարմար կլիներ Օրենքով անբողոքարկելի վարչական ակտերը հարկադիր կատարման ներկայացնելու ժամկետները սահմանելիս ամրագրել դրամական պահանջը հարկադիր կատարման ներկայացնելու նվազագույն ժամկետ, որից շուտ վարչական ակտն ընդունած վարչական մարմինը չի կարող ներկայացնել դրամական պահանջի կատարման հարկադիր կատարման վարույթ հարուցելու դիմում՝ դրանով իսկ սահմանելով անբողոքարկելի վարչական ակտի կամավոր կատարման սեղմ ժամկետ (օրինակ՝ ոչ շուտ քան վարչական ակտն անբողոքարկելու դառնալուց կամ դրա իրավաչափությունը գնահատելու վերաբերյալ համապատասխան ակտն ուժի մեջ մտնելուց հետո՝ 5 կամ 10 օրվա ընթացքում):

Այս կապակցությամբ հարկ է նշել, որ վարչական տույժ նշանակելու մասին վարչական ակտերի կամավոր կատարման ժամկետի ամրագրման օրինակն առկա է Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի (այսուհետ՝ ՎԻՎՕ) 298-րդ և 305-րդ հոդվածների համապատասխան դրույթներում: Մասնավորապես, 298-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն, տուգանքի ձևով վարչական տույժ նշանակելու մասին որոշումը ենթակա է հարկադիր կատար-

¹ «ԴԱՀԿ մասին» ՀՀ օրենքի 67-րդ հոդվածի 6.1-րդ մասի համաձայն, եթե կատարողական վարույթը կարճվել է օրենքի 42-րդ հոդվածի 1-ին մասի 11-14-րդ կետերով սահմանված հիմքերից որևէ մեկով, ապա տվյալ վարույթով կատարողական գործողությունների կատարման ծախսերը չեն գանձվում: Իսկ նույն օրենքի 42-րդ հոդվածի 1-ին մասի 11-րդ կետով սահմանված կատարողական վարույթը կարճվելու հիմքը հետևյալն է. անբողոքարկելի վարչական ակտի կատարման ժամանակ պարզվել է, որ անձը կատարել է իր պարտավորությունը մինչև անբողոքարկելի վարչական ակտը հարկադիր կատարման ուղարկելը:

ման օրենսգրքի 305-րդ հոդվածի առաջին մասով կամավոր կատարման համար սահմանված ժամկետն անցնելուց հետո, իսկ 305-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում է, որ խախտողի կողմից տուգանքը պետք է վճարվի տուգանք նշանակելու մասին որոշումը նրան հանձնելու օրվանից (այսինքն՝ վարչական ակտն իրավաբանական ուժ ստանալու պահից) ոչ ուշ, քան տասնհինգ օրվա ընթացքում, իսկ այդ որոշումը գանգատարկելու կամ բողոքարկելու դեպքում՝ գանգատը կամ բողոքը առանց բավարարման թողնելու մասին ծանուցման օրվանից ոչ ուշ, քան 15 օրվա ընթացքում: Միննույն ժամանակ նույն օրենսգրքի 288-րդ հոդվածի համաձայն, վարչական իրավախախտման վերաբերյալ գործի որոշման դեմ գանգատ կարող է տրվել որոշումը օրենսգրքով սահմանված կարգով հանձնելու (հանձնված համարվելու) օրվանից հետո՝ երեսուն օրվա ընթացքում:

Համադրելով ՎԻՎՕ վերոնշյալ դրույթներն ու Օրենքի 88-րդ հոդվածով դրամական պահանջները հարկադիր կատարման ներկայացնելու համար սահմանված վարչական ակտն անբողոքարկելի լինելու պարտադիր պայմանը՝ կարող ենք արձանագրել հետևյալ հակասությունը. ՎԻՎՕ-ով նախատեսված իրավակարգավորումների համաձայն՝ վարչական տույժ նշանակելու մասին որոշումը այն կամավոր կատարելու համար սահմանված ժամկետն անցնելուց հետո արդեն իսկ ենթակա է հարկադիր կատարման՝ նախքան այդ ակտը կդառնա անբողոքարկելի: Միննույն ժամանակ ուշադրության է արժանի այն, որ ՎԻՎՕ դրույթների համաձայն վարչական ակտի կամավոր կատարման ժամկետը առավել կարճ է, նման կանոնակարգման պահպանումը օրենսգրքում առնվազն անտրամաբանական է այն առումով, որ նախքան վարչական ակտի անբողոքարկելի դառնալը դրա հասցեատերն այսպես, թե այնպես ունի այն կամավոր կատարելու հնարավորություն:

Հաշվի առնելով վերոնշյալը՝ կարծում ենք, որ անբողոքարկելի դարձած վարչական ակտի կամավոր կատարման ժամկետի սահմանումը օրենքում կարող է գործնականում առաջացող մի շարք խնդիրների լուծում հանդիսանալ (վարչական մարմինների ռեսուրսների խնայողություն, անձանց իրավական վիճակի բարելավում):

Սույն աշխատանքի ուսումնասիրության առարկայի շրջանակում ուշադրության է նաև արժանի անդրադարձը դրամական պա-

հանջների կատարման վարույթի եզրափակիչ փուլին:

Հարկադիր կատարման վարույթն ավարտվում է այն ժամանակ, երբ կատարումը հասնում է իր նպատակին: Այսինքն, հասնելով վարչական ակտի պահանջների կատարմանը, այդ իսկ պահից ավարտվում է հարկադիր կատարման վարույթը¹: Օրենքի 20-րդ հոդվածի 4-րդ մասը սահմանում է, որ վարչական վարույթը եզրափակվում է վարչական ակտի ընդունմամբ:

Վերևում արդեն իսկ կատարված վերլուծությունները հիմք են տալիս դրամական պահանջների կատարման վարույթը *դիմումի հիմքով հարուցվող վարչական վարույթների շարքին* դասելու համար, հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ ի տարբերություն Օրենքի 12-րդ գլխով կարգավորվող որևէ գործողություն կատարելուն կամ որևէ գործողության կատարումից ձեռնպահ մնալուն ուղղված վարչական ակտերի հարկադիր կատարման վարույթի դրամական պահանջների հարկադիր կատարման վարույթում վարչական ակտն ընդունած մարմինը հանդես է գալիս պահանջատիրոջ դերում, այլ ոչ կատարողական մարմնի (վարչական ակտն ընդունած վարչական մարմինն այս դեպքում ձեռք է բերում վարույթի մասնակցի (կողմի) կարգավիճակ):

Դրամական պահանջների հարկադիր կատարման վարույթը, դիտարկելով որպես դիմումի հիմքով հարուցվող վարչական վարույթի առանձին տեսակ՝ ակնկալվում է, որ այն պետք է եզրափակվի որոշակի վարչական ակտի ընդունմամբ: «ԴԱՀԿ մասին» ՀՀ օրենքի 42-րդ հոդվածի 3-րդ մասով սահմանված նորմից, որի համաձայն՝ կարճված կատարողական վարույթը չի կարող վերսկսվել (բացառությամբ կատարողական վարույթը կարճելու մասին հարկադիր կատարողի որոշման՝ վերադասության կամ դատական կարգով վերացման դեպքերի), բխում է, որ հարկադիր կատարման վարույթը (այդ թվում դրամական պահանջների հարկադիր կատարման վարչական վարույթը) եզրափակվում է հարկադիր կատարողի կողմից կատարողական վարույթը կարճելու մասին որոշմամբ:

Անբողոքարկելի վարչական ակտով նախատեսված հանրային

¹ Տե՛ս Հարցեր և պատասխաններ «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի վերաբերյալ (Երրորդ լրամշակված հրատարակություն), Տիգրան Մեծ հրատ., Երևան, 2015 թ., էջ 214:

իրավական դրամական պահանջի հարկադիր կատարման նպատակով հարուցված կատարողական վարույթը կարճելու պարտադիր հիմքերը նախատեսվում են «ԴԱՀԿ մասին» ՀՀ օրենքի 42-րդ հոդվածի 1-ին մասի 11-14-րդ կետերով: Այսպես, հարկադիր կատարողը կատարողական վարույթը կարճում է, եթե անբողոքարկելի վարչական ակտի կատարման ժամանակ պարզվել է, որ անձը կատարել է իր պարտավորությունը մինչև անբողոքարկելի վարչական ակտը հարկադիր կատարման ուղարկելը կամ բացակայում է վարչական ակտը անբողոքարկելի դառնալու հիմքը կամ առկա են Օրենքի 88-րդ հոդվածի 1.1-ին մասով սահմանված անբողոքարկելի վարչական ակտի հիման վրա հարկադիր կատարման սահմանափակումները կամ հանրային իրավական դրամական պահանջի կատարման վերաբերյալ ներկայացված փաստաթղթերը չեն համապատասխանում Օրենքի 88-րդ հոդվածի 4-րդ մասի պահանջներին¹:

Այսինքն՝ վերոգրյալ իրավանորմերի ուժով հարկադիր կատարողը պարտավոր է կարճել անբողոքարկելի վարչական ակտով նախատեսված հանրային իրավական դրամական պահանջի հարկադիր կատարման նպատակով հարուցված կատարողական վարույթը, եթե կատարողական վարույթի ընթացքում ի հայտ են եկել հետևյալ հանգամանքներից որևէ մեկը.

- 1) անձը կատարել է իր պարտավորությունը մինչև անբողոքարկելի վարչական ակտը հարկադիր կատարման ուղարկելը,
- 2) բացակայում է վարչական ակտն անբողոքարկելի դառնալու օրենքով սահմանված հիմքը,
- 3) առկա են անբողոքարկելի վարչական ակտի հիման վրա

¹ «ԴԱՀԿ մասին» ՀՀ օրենքի 31.1.-րդ հոդվածը, սահմանում է, որ Օրենքի 88-րդ հոդվածի 4-րդ մասով նախատեսված պահանջներին չհամապատասխանող, ինչպես նաև ֆիզիկական անձից գանձման ենթակա դրամական պահանջը երկու հարյուր հազար դրամը գերազանցելու, ինչպես նաև Օրենքի 88-րդ հոդվածի 2.1-ին մասի պահանջներին չհամապատասխանելու դեպքերում ներկայացված փաստաթղթերը հարկադիր կատարողը վերադարձնում է վարչական մարմին: Այսինքն՝ նախքան կատարողական վարույթ հարուցելը նշված հանգամանքները հայտնաբերելու դեպքում հարկադիր կատարողը պարտավոր է վերադարձնել վարչական մարմնի դիմումը, իսկ կատարողական վարույթ արդեն իսկ հարուցված լինելու պարագայում հարուցված վարույթը ենթակա կլինի կարճման:

հարկադիր կատարման օրենքով սահմանված սահմանափակումները,
4) հանրային իրավական դրամական պահանջի կատարման վերաբերյալ ներկայացված փաստաթղթերը չեն համապատասխանում օրենքի պահանջներին:

Այսպիսով, հարկադիր կատարողն անբողոքարկելի վարչական ակտով նախատեսված հանրային իրավական դրամական պահանջի հարկադիր կատարմանն ուղղված յուրաքանչյուր կատարողական վարույթի ընթացքում, պարզելով «ԴԱՀԿ մասին» ՀՀ օրենքի 42-րդ հոդվածի 1-ին մասի 11-14-րդ կետերում ամրագրված հանգամանքներից որևէ մեկի առկայությունը, պարտավոր է սեփական նախաձեռնությամբ կարճել հարուցված կատարողական վարույթը:

Անբողոքարկելի վարչական ակտերի կատարման վարույթի կարճման հիմքերի բովանդակությունից բխում է, որ նշված չորս հիմքերից վերջին երեքի դեպքում անբողոքարկելի վարչական ակտի կատարման վարույթը կարճվում է դրամական պահանջը դեռևս չկատարված, իսկ դրանցից երկուսի դեպքում էլ վարչական մարմնի կողմից Օրենքով դիմելու ձևին ներկայացված պահանջները չպահպանելու պատճառով (երբ վարչական ակտը կատարման է ներկայացվել դեռևս անբողոքարկելի չդարձած վարչական ակտ կամ չեն պահպանվել անբողոքարկելի վարչական ակտը կատարման ներկայացնելու համար դիմելու ձևին օրենքով ներկայացվող պահանջները): Սակայն այս համատեքստում *հարց է ծագում՝ արդյոք այդ դեպքերում վարչական ակտն ընդունած վարչական մարմնին իրավունք է վերապահվում նույն վարչական ակտը կարճման համար հիմք հանդիսացած հանգամանքները վերացնելուց հետո կրկին ներկայացնել կատարման, երբ արդեն իսկ առկա է կատարողական վարույթը կարճելու մասին որոշում:*

Վերը նկարագրված երկու դեպքերում թեև դրամական պահանջի հարկադիր կատարման վարույթը կարճվում է, սակայն *դրամական պահանջը շարունակում է մնալ չբավարարված, իսկ անբողոքարկելի վարչական ակտը չկատարված:* Նշված իրավիճակում ուշադրություն է գրավում այն, որ «ԴԱՀԿ մասին» ՀՀ օրենքի իրավակարգավորումների համաձայն՝ նույն հանգամանքների առկայության պարագայում նախքան կատարողական վարույթ հարուցելը վարչական մարմնի դիմումը ենթակա է վերադարձման (այսինքն՝ վարչական մարմինը հետագայում հնարավորություն է ստանում

նորից դիմելու), սակայն արդեն հարուցված կատարողական վարույթի շրջանակներում բացահայտվելու դեպքում վարչական վարույթը կարճվում է՝ առանց այն վերսկսելու հնարավորության, իսկ քննարկելով դրամական պահանջի կատարման կատարողական վարույթը մեկ անգամ արդեն կարճված լինելու պայմաններում նորից այն կատարման ներկայացնելու վարչական մարմնի հնարավորությունը՝ կարող ենք բախվել Օրենքի 50-րդ հոդվածի 1-ին մասի «գ» կետով սահմանված կանոնին, ըստ որի՝ դիմումով հարուցված վարչական վարույթը ենթակա է կարճման, եթե գոյություն ունի միևնույն անձի, միևնույն առարկայի վերաբերյալ և միևնույն հիմքերով ուժի մեջ մտած վարչական ակտ:

Վերոնշյալ իրավական հարցադրմանը անդրադարձ կատարելով, կարծում ենք, որ նշված օրենսդրական բացը չլրացնելը կարող է հանգեցնել անբողոքարկելի վարչական ակտերով սահմանված դրամական պահանջների կատարման որոշակի սահմանափակումների, ինչը հաղթահարելու նպատակով առաջարկում ենք «ԴԱՀԿ մասին» ՀՀ օրենքի 42-րդ հոդվածի 3-րդ մասում կարճված կատարողական վարույթի վերսկսման արգելքից նախատեսվող բացառությունները լրացնել՝ ավելացնելով նույն հոդվածի 1-ին մասի 12-րդ և 14-րդ կետերով վարույթի կարճման համար հիմք հանդիսացած հանգամանքները վարչական մարմնի կողմից վերացնելու և անբողոքարկելի վարչական ակտը օրենքով սահմանված ժամկետում կրկին ներկայացնելու դեպքը:

Ամփոփելով սույն աշխատանքում կատարված վերլուծությունը, կարելի է ընդգծել հետևյալ եզրահանգումները.

1) հանրային իրավական դրամական պահանջների հարկադիր կատարման վարույթը վարչական վարույթի ինքնուրույն տեսակ է և հարուցվում է դիմումի հիմքով,

2) առկա իրավակարգավորումները չեն ապահովում բողոքարկված ու չվերացված վարչական ակտերով սահմանվող հանրային իրավական դրամական պահանջների հարկադիր կատարման հնարավորությունը, ուստի, օրենսդրական բացը լրացնելու նպատակով անհրաժեշտ է կատարել համապատասխան փոփոխություններ՝ սահմանելով, որ հարկադիր կատարման են ենթակա ոչ միայն անբողոքարկելի, այլ նաև բողոքարկված ու չվերացված վարչական ակտերը,

3) հանրային իրավական դրամական պահանջների կատարման վարույթի շրջանակներում վարչական մարմնի ռեսուրսների խնայողության սկզբունքից ելնելով, ինչպես նաև անձանց իրավական վիճակը բարելավելու համար, նպատակահարմար է օրենսդրական փոփոխություն կատարելու միջոցով սահմանել անբողոքարկելի վարչական ակտերի կամավոր կատարման սեղմ ժամկետ,

4) գործող օրենսդրությունը չի նախատեսում համապատասխան իրավական ընթացակարգեր՝ կատարողական վարույթը կարճվելու դեպքում չբավարարված հանրային իրավական դրամական պահանջները կրկին կատարման ներկայացնելու համար, երբ հանրային իրավական դրամական պահանջների կատարման նպատակով հարուցված կատարողական վարույթը կարճվում է «ԴԱՀԿ մասին» ՀՀ օրենքի 42-րդ հոդվածի 1-ին մասի 12-րդ և 14-րդ կետերով նախատեսված հիմքերով՝ հանգեցնելով անբողոքարկելի վարչական ակտերի հարկադիր կատարման հնարավորության սահմանափակումների. նշված խնդիրը կարող է հաղթահարվել «ԴԱՀԿ մասին» ՀՀ օրենքում լրացում կատարելու միջոցով՝ ընդլայնելով կարճված կատարողական վարույթի վերսկսման արգելքի բացառությունների շրջանակը:

ОСОБЕННОСТИ И ПРОБЛЕМЫ ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА ПУБЛИЧНО-ПРАВОВЫХ ДЕНЕЖНЫХ ТРЕБОВАНИЙ

Татевик Нагапетян

Аспирант кафедры конституционного права ЕГУ

Статья посвящена изучению особенностей и проблем исполнительного процесса публично-правовых денежных требований. Административные акты указанной группы касаются прав и обязанностей широкого слоя общества, чем и обусловлена высокая заинтересованность общества в отношении этих актов, а также потребность выявления проблем регулирования и спорных аспектов практики. В ходе исследования темы и в рамках проводимого анализа мы рассмотрели исполнительный процесс публично-правовых денежных требований как возбужденный на основании заявления административный процесс и сделали ряд предложений относительно законодательных изменений, которые смогли бы способствовать улучшению обсуждаемой отрасли.

PECULIARITIES AND PROBLEMS OF THE PROCEDURE OF ENFORCEMENT OF PUBLIC LAW MONETARY CLAIMS

Tatevik Nahapetyan

PHD Student at the Chair of Constitutional Law, YSU

The article is devoted to the peculiarities and problems of the procedure of enforcement of public law monetary claims which constitute the major part of administrative acts. Administrative acts of the mentioned group affect the rights and responsibilities of a wide range of the society which results in the great public interest towards it and the need to identify the current legislative problems and controversial issues existing in practice in this field. As a result of the research and analysis of the topic the author considered the procedure of enforcement of public monetary claims as an administrative procedure upon the application and came up with a number of proposals for necessary legislative amendments which could contribute to the improvement of the field.

Բանալի բառեր - հանրային իրավական դրամական պահանջ, վարչական ակտ, վարչական ակտի կատարում, վարչական վարույթ, դիմումի հիմքով հարուցված վարչական վարույթ, կատարողական վարույթ, կատարողական վարույթի հարուցում

Ключевые слова: публично-правовые денежные требования, административный акт, исполнение административного акта, административный процесс, исполнительный процесс

Key words: public law monetary claims, administrative act, enforcement of administrative act, administrative procedure, administrative procedure instituted on the basis of an application, execution of enforcement proceedings